

УДК 316.42 + 304.4 + 304.5

DOI <https://doi.org/10.32840/2707-9147.2021.90.6>

В. Є. ШЕДЯКОВ

доктор соціологічних наук,
незалежний дослідник

ЦІННІСНО-СМИСЛОВІ КОМПЛЕКСИ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОТИСТОЯННІ

Реальність суверенітету визначається не тільки прийняттям рішень відповідно до національних інтересів, а й наповненням суспільного життя цінностями і смислами, які формувались традицією, соціальною спадщиною та історичним досвідом свого культурно-цивілізаційного світу. Складність зміцнення і відстоювання суверенітету різко зростає з підвищенням проникності кордонів, перш за все, методами «тихого тиску» через інформаційні канали (наприклад, соціальні мережі, глобальні ЗМІ і т.д.). Таким чином, практико-теоретична ситуація, що склалася, забезпечує актуальність теми статті. Її предмет – ціннісно-сміслові комплекси як чинник інформаційного протистояння. Застосовувана методологія дослідження та викладу включає в себе єдність конкретно-історичного і абстрактно-теоретичного вивчення. Значення ціннісно-сміслових комплексів для здійснення і результату інформаційного протистояння зв'язується з характером цінностей-сміслів. Наростання ролі ціннісно-сміслових комплексів у суспільному саморегулюванні закономірно під час перехідного межпарадигмального періоду і відображає сутність постглобальності. Переміщення в ядро суспільного багатства творчості як реалізації комплексу обдарованості особистості підсилює акцент на соціокультурних і морально-духовних вимірах життя ойкумени. Тим самим підвищується потенціал соціального рівня інформаційного впливу. Відповідно, зростають можливості і ризики інформаційного суверенітету, фокусуючи увагу громадськості на стратегіях інформаційного впливу. Одночасно поширюється потенціал підстав контрманіпуляцій. Здійснення не тільки негативних, а й позитивних форм зняття застарілої політичної форми, природно, вимагає повернення від спроб практичного демонтажу і теоретичної відмови від базових ціннісно-сміслових комплексів культурно-цивілізаційних світів до реактуалізації опори на них і зусиль з їх відродження. Підтримка балансу тактики і стратегії виступає важливою умовою успішного проведення реформ.

Ключові слова: ціннісно-сміслові комплекси, інформаційна взаємодія, інформаційний тиск, контрманіпуляції.

Имя беспрестанно в виду одну собственную пользу, мы почитали против наших соседей все средства дозволенными: и политические хитрости, и обман, и подкупы. Мы по-прежнему ссорили соседей между собой, уменьшитель их силы; поддерживали слабых, чтоб противопоставить их сильным; нападали на сильных, чтоб восстановить против них слабых.
В.Ф. Одоевский «Город без имени»

© В. Є. Шедяков, 2021

Постановка проблеми. Реальність суверенітету визначається не тільки прийняттям рішень відповідно до національних інтересів, а й наповненням суспільного життя цінностями і смислами, які формувалися власною традицією, соціальною спадщиною та історичним досвідом свого культурно-цивілізаційного світу. Складність зміцнення і відстоювання суверенітету зростає з підвищенням проникності кордонів, перш за все, методами «тихого тиску» через інформаційні канали (соціальні мережі, глобальні ЗМІ тощо).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У роботах Платона, Аристотеля, І. Канта, С. Булгакова і О. Хомякова, М. Бердяєва і В. Розанова, М. Лоського та Б. Вишеславцева, В. Франкла та П. Флоренського, а також Л. Архангельського, І. Ашманова, В. Бакірова, О. Балакіревої, Ю. Борісової, В. Брожика, Е. Володіна, Г. Вишлецова, Б. Додонова, О. Дробницького, В. Іванова, Е. Ільєнкова, Х. Йоаса, О. Коршунова, О. Малькевича, Н. Паніної, В. Паніотто, В. Плахова, Н. Победи, Л. Розіна, І. Снегірєва, І. Сушкова, О. Тараканової, В. Тугаринова, Ф. Хайєка, В. Шилова, В. Ядова проаналізовано місце ідеалів, цінностей, традицій для успішних Надпроектів розвитку суспільства.

Мета статті – вивчення ролі і потенціалу ціннісно-сміслових комплексів на нинішньому етапі інформаційного протиборства.

Виклад основного матеріалу. Практично активне ставлення людини до світу здійснюється за допомогою суспільно історичних форм матеріального і духовного виробництва. Суспільно значущі результати здійснення аксіологічного і праксеологічного освоєння навколишньої дійсності фіксуються в історичних характеристиках цінностей і вартостей. Аксіологічна функція свідомості бере участь у виробленні суспільних норм і традицій, що не тільки здійснюють найважливішу регулятивну місію, а й забезпечують збереження, відтворення та розвиток культурно-цивілізаційних світів. Загалом тип культури і тип багатства – два вирази ціннісного буття суспільства. Базові для кожного культурно-цивілізаційного світу уявлення формуються на основі ціннісно-сміслових комплексів. Для розвитку або деструкції культурно-цивілізаційного світу важливим є зміцнення або слабшання впевненості в справедливості і правоті своїх базових ціннісно-сміслових комплексів. Ідеологічні і духовні розбіжності культурно-цивілізаційного світів, їх розшарування активізують протиборство на рівні ціннісно-сміслових комплексів. Ціннісно-сміслові комплекси складаються і реалізуються на двох основних рівнях: світоглядному і функціональному, – формуючи, відповідно, ціннісно-світоглядну і ціннісно-функціональні підсистеми, які відображають переважно ідеально-духовні і реально-побутові зрізи буття. Причому, якщо утилітарно-прагматичні цінності є похідними від способу виробництва безпосередньо або через структури потреб, то абсолютні цінності, цінності-ідеали впливають на життєдіяльність як первинні. Для них гідними можуть бути визнані лише суто особистісні цілі, що

відповідні суспільно необхідним унікальним особливостям кожного і знаходяться поза конкурсом (які, тим самим, формують риси культурно-цивілізаційного світу). Навпаки, «ліберальна концепція безмежної всюдозволеності» виправдовує підгонку офіційних версій історії та правових трактувань під поворот кон'юнктури, перекируючи цінності на догоду досягнення поточних цілей [1–6].

Цінності – елементарна одиниця людської матеріальної і духовної культури, багатства цивілізації і центральний феномен ціннісної ситуації. Цінностями стають закріплені установками соціального і індивідуального досвіду смисли, що увійшли в історичну спадщину. Факти соціального життя отримують символічне значення, що підкреслює серйозність рішень, це схоже з оголошенням якоїсь таємниці, її публічним схваленням, після чого важко буде змінити рішення. Духовні цінності народжують і орієнтують смисли життєдіяльності: людські і культурно-цивілізаційних світів, які своєю чергою визначають спрямованість, темпи, форми і черговість ендегенних трансформацій їх конкретних характеристик, але самі проявляють себе як сторона ціннісного сприйняття. Цінності фіксують значимість об'єкта, на відміну від факту його існування. Цінності виникають із появою суспільної свідомості і відтворення, залишаючись – як родові сили – зовнішніми щодо свідомості кожної окремої людини. Проблема цінностей – це проблема соціального інобуття, рефлексії в інше, ідеальної представленості соціального в предметному світі. Предмет як ціннісна предметність – інобуття суб'єкта, який оцінює в ньому свою та інших представленість. У результаті об'єктивна значимість і суб'єктивна оцінка значущості можуть розходитися дуже помітно. Цінності тому не зводяться до об'єктів, суб'єктів або їх властивостей, а виникають як результат об'єктивації суб'єкта (або суб'єктивації об'єкта). Усталені оцінки людством дійсності фіксуються у формі ціннісних стандартів, якими виступають різноманітні норми, нормативи, ідеали, традиції. Ціннісна ситуація включає в себе предметні цінності (ціннісні характеристики предмета), ціннісні уявлення (ціннісна свідомість), процеси формування цінностей-ідеалів і норм-вимог у створенні концепції поведінки і регулювання діяльності цілями або нормативами, ціннісні орієнтації, які можуть і не усвідомлюватися, а також оцінку (взаємооцінку). Причому кожен із цих феноменів сам по собі не тільки не створює цінність, але і може істотно відрізнятись від неї. Ціннісно-сміслові комплекси культурно-цивілізаційних світів, спаяні мораллю і традиціями, забезпечують співіснування, партнерство і розвиток людей. Навпаки, контртрадиційна (тобто розсудливо сконструйована) система моралі і культивування антицінностей на ділі можуть стати поверненням до технотронного варварства з пануванням права сильного, апологією інстинктів і деградацією суспільного життя. Разом із тим функціонування суспільного ідеалу під час найдавнішого суспільства має низку вельми істотних особливостей, пов'язаних, зокрема, і з тим, що

на той час місце людини у світі ще не досягло ні конкретно-загального, ні абстрактно-понятійного рівня, знаходилося переважно у вигляді чуттєво-образних уявлень, а суспільний ідеал був безпосередньо вплетеним у ціннісно-сміслові комплекси, опиняючись його важливою складовою частиною. Цілеспрямований вплив на стан суспільства передбачає особливу увагу до рівнів суспільного механізму суспільства, його матеріально-технічного оснащення, продуктивних сил і сфери ідеального.

Смисли життєдіяльності: людської і культурно-цивілізаційних світів – визначають спрямованість, темпи, форми і черговість ендогенних трансформацій їх конкретних характеристик, але самі проявляють себе як сторона ціннісного сприйняття навколишнього світу. При цьому духовні відносини, сфера моральності і моралі – не «надбудова», а стрижень економіки. В історії є щось набагато більш широке і абсолютне, ніж простий баланс егоїстичних інтересів і раціональне зіткнення сил. У ній (в тому числі в її економічній складовій частині) здійснюється моральний зміст, що формується тисячоліттями взаємодії і кооперації. Продуктивний стан соціальних відносин у суспільстві знань передбачає обов'язкову наявність морального остова. Його значення, нормативна та регулююча соціальні відносини роль зростають у трансформаціях парадигмального рівня і в ситуаціях, близьких до інституційної невизначеності. Так, довіра – необхідний елемент здорового суспільного механізму. Не тільки «сон розуму породжує чудовиськ»; ще більш небезпечні химери можуть ініціюватися аморальним інтелектом. Довіра як характеристика цілісності соціальних відносин базується на механізмах кооперування/партнерства і конкуренції/змагальності. У діяльності реалізуються запити аж ніяк не тільки виробничо-функціонального спрямування, а й потреби в соціальних комунікаціях. У процесах спілкування, задоволення інтересів і досягнення цілей виокремлюються найбільш життєздатні соціально значущі інновації. Органічний розвиток потребує культивуванні різноманітності форм сумлінних кооперування/партнерства і конкуренції/змагальності. Сумлінність та лідерство корелює з громадськими уявленнями про справедливість. За справедливе сприймається нерівність талантів. Навпаки, збільшення відносного зубожіння, зростання майново-нетрудових факторів розшарування, що проявляються у формуванні знаменитих «двох націй» (коли життя, навчання і діяльність багатих і бідних зовсім розходиться і реально втрачає точки дотику), сприймається як несправдливе. Розуміння справедливості ґрунтується на базових ціннісно-сміслових комплексах культурно-цивілізаційних світів, що мають як крос-культурні, так і специфічні шари.

Існування суспільного ідеалу у всіх соціальних утвореннях зумовлено, в першу чергу, прагненнями осмислити суперечливий характер буття і знайти творчі шляхи його поліпшення [7–12]. Пошуки справжніх втілень Істини, Добра, Краси як високих ідеалів завжди

і випереджають час, і ведуть за собою свої культурно-цивілізаційні світи. Такі пошуки даються людству «на вирість». Відповідно, з утилітарно-прагматичної позиції їх втілення надлишкові, надмірні, непрактичні, оскільки знаходяться в інших осях координат. Надаючи шлях милосердю, співпереживанню і честі, а також розширюючи діапазон подолання різноманітних фобій на ньому, ціннісно-сміслові комплекси виливаються в життєву позицію, формують форми життя і розвитку культурно-цивілізаційного світу. При цьому вони створюють моральну вісь, навколо якої відбувається наростання родових сутнісних сил людини в конкретних моделях, що надаються різними політичними режимами і громадськими системами, релігійними доктринами і ідеологічними підходами, властивими різним історичним епохам і соціальним утворенням.

Поширення демократичних процедур додатково підвищує важливість соціально-інформаційній площині взаємодії. Зокрема, впливи на суспільну психологію і ідеологію дають змогу вирішувати найважливіші завдання при стимулюванні бажаних змін. Нині пошук відповідей на історичні виклики епохи тим більше знаходиться в площині перетину характеристик природоподібності і дружельності. Водночас глобальність інформаційних потоків доповнюється регіоналізмом культурно-цивілізаційних світів, а поглиблення регіоналізації може допомогти підвищувати керованість суспільних процесів. Накопичується специфіка усвідомлення ідеалу, святості і заповідності, їх сприйняття і інтерпретації. Існування базових ціннісно-сміслових комплексів культурно-цивілізаційного світу через і за допомогою їх, не тільки поділ, а й усвідомлення, фіксація в предметах матеріальної та духовної культури вимагають творчих зусиль і служіння ідеалу. Свідома активність кожного із захисту і розвитку базових ціннісно-сміслових комплексів культурно-цивілізаційного світу включає як розуміння вибору, так і самостійне відповідальне рішення щодо своєї дії/бездіяльності. При цьому реальність культурно-цивілізаційного світу стає відображенням характеру, стану і вектора динаміки базових ціннісно-сміслових комплексів у калейдоскопі суспільної практики. Практична істинність ціннісно-сміслових комплексів підтверджується ефективністю їх впливу на індивідуальному і соціальному рівнях. Ідеальність як риса не тільки буття потенційно можливого або суб'єктивної думки (колективної або індивідуальної), а й форми представленості, діяльнісного заміщення одного предмета іншим дозволяє аналіз цієї «чуттєво-надчуттєвої» реальності. Ідеальне взагалі внутрішньо притаманне матеріальному і їх взаєморезонування забезпечує узгодженість розвитку; зміст ідей не можна шукати в надрах індивідуальної свідомості або під черепною коробкою. Навпаки, саме природа ідеального як об'єктивної реальності уможливорює його соціальний вплив на процеси. При цьому засобами культури здійснюється ідеальна репрезентація матеріальної дійсності, коли ідеальне є ознакою істинного буття матеріального.

Відносини соціальної ідеальності ціннісно-сміслових комплексів як свого роду об'єктивної суб'єктивності підтверджують додаткову роль ресурсу суспільної інтеграції [13–20].

Успішними стають в першу чергу ті культурно-цивілізаційні світи, які в змозі не тільки зацікавити, захопити своїми смислами, а й структурувати власний соціальний простір, застосовуючи при цьому і класичні, і інноваційні ресурси, інтегруючи базисні для себе форми ціннісної свідомості з логікою історичних змін. Очевидно, суспільно важливими інноваціями народ не відмовляється від минулого, а навпаки, вони базуються на традиціях, збагачуючи їх. За «дипломатичним» розподілом на традиційні і нетрадиційні цінності ховається вододіл між цінностями і антицінностями, формами розвитку і деградації. Так чи інакше це, зрештою, впливає на всі сторони суспільного і індивідуального життя. Наприклад, як політичне маркування вакцин і прийняття рішень, виходячи не з цінності людського життя, а з егоїстичних міркувань (утримання кланової влади, недобросовісної конкуренції тощо), так і нехтування минулим, а то і переінакшування його (зокрема, підсумків Нюрнберзького трибуналу) – явні приклади хаотизації і розкладання. Акцентування методологій і ресурсних баз стимулювання бажаних змін на основі гібридного інструментарію непрямих дій, м'якої сили, гнучкої влади і т.п. розширює межі ціннісного мотивування і спонукування, можливості соціального і індивідуального рівнів психічного впливу – аж до створення «соціально-психологічних автоматів» і ситуацій самонавіювання. Якість стратегічного управління в умовах концентрованих змін набуває вирішального значення. З одного боку, нова епоха створює умови для розгортання свободи, різноманітності, діалогу. З іншого боку, якщо відпущені часом можливості будуть втрачені, тим самим можуть бути необоротно лімітовані можливості подальшого історичного розвитку. І кардинальні суспільні інновації для свого успіху в більшій мірі потребують опори на базові ціннісно-сміслові комплекси, соціальні традиції та історичний досвід народу. Готовність до змін підкріплюється їх вкоріненістю у вітчизняний ґрунт. І, навпаки, сердите бурчання і небажання допустити назрілі зміни неминуче обертається не тільки поразкою самого полотна соціальності, але й ірраціоналізацією, патологізацією, зрештою, – зрадою традицій і базових ціннісно-сміслових комплексів. Зрозуміло, в постійному потоці різношвидкісних змін, «нерівномірності історичного розвитку», бажання зберегти свої вислизаять на зламі епох переваги активізує спроби перетворити власне згасання на загальну катастрофу. Саме в цей момент судомі агонії здатні і гальванізувати соціально-політичних зомбі, і вразити живі організми навколо. Вихід за межі колишнього «коридору свободи» може обернутися не тільки проривом до перспектив освоєння постіндустріальних можливостей, але й зривом під зовнішньою формою псевдозахідності в соціальний канібалізм і варварство. Теоретичне і практичне ігнорування

діапазону змін, орієнтація стратегічного управління виключно на лінійний характер розвитку суспільних відносин, спроби некритичного запозичення західних управлінських шаблонів, сформованих у межах модерністського світосприймання, і акцентують вузькокорисливу складову частину організації суспільних відносин, – все це може посилити тенденції дезорганізації культурно-цивілізаційного світу. Тому важливо бачити в наявних протиріччях історичних масштабів трансформації культурно-цивілізаційних світів на основі своїх ціннісно-сміслових комплексів у контексті загальносвітових змін. Їх аналіз і стратегічна футуродіагностика ускладнені через нестачу, фрагментарність, часто просто відсутність належного емпіричного матеріалу, але вони надзвичайно важливі для вірних стратегічних рішень.

Одночасно логіка історії веде від спроб культуртрегерського неоколоніалізму з насадженням метрополіями зручних для себе моделей до полілогу культур і гнучкої геометрії підходів. Але сприйняття парадигмальних змін у представників правлячих прошарків часто відстає від логіки історії і вимог народу. Тривалий час піонером розвитку, що задавали свої підходи і моделі соціально-політичної культури, були країни Азії. В епоху поширення культури Модерну першість перехопили держави Європи і її «дочірні» відгалуження – країни Північної Америки та Австралія (після знищення автохтонних цивілізацій аборигенів). На зміну умовній «єрі Америки» не з'являється епоха когось іншого. Скоріше, йдеться взагалі про кардинальну зміну ресурсно-методологічних баз розвитку. Перехід до логіки свободи є разом із тим відмовою від єдності будь-якого суспільно-культурного базису кооперації. Розвиток ойкумени відходить від схем «центр (и) – напівпериферія – периферія» до гнучкої і мінливої взаємодії різнорівневих акторів, де провідні ролі відіграють культурно-цивілізаційні світи, що мають своїми духовно-моральними стрижнями зовсім різні, але самоцінні базові ціннісно-сміслові комплекси. Вони стають мультиплікаторами сили народів і створюють місію і мораль держави, нарощуючи соціокультурний потенціал суспільства. Опора на них дозволяє не тільки розбудити і сконцентрувати, а й заощадити соціальну енергію. Вони ж в кінцевому підсумку зумовлюють, який саме стан суспільного простору і форми лідерства розглядаються як придатні для життя і розвитку, тобто створюють консенсус. Саме вони, закріплюючись матрицями ментальних кодів народів, закріплюють розбінності у звичаях, вихованні, престижі, моді, впливають на стан і вектор трансформації емоційного інтелекту суспільства, зумовлюють суспільні переваги, поведінку і історичний вибір. Відповідно, на їх основі з'являється можливість не тільки підвищити якість аналізу і прогнозу цілісності, їхніх дій і повсякденного досвіду, але й уточнити модель розвитку і створити більш органічне уявлення про бажане і гідне. Зміцнення імунних можливостей культурно-цивілізаційних світів вимагає модернізації не тільки інформаційних інфраструктур,

а й системи виховання критичного мислення, усвідомленого участі народу в управлінні.

Втілення загальносвітових трансформацій суттєво визначається процесами протиборства діючих сил. Тим часом, суспільний устрій, заснований на русі капіталу, закономірно заміщається соціальною організацією, що базується на процесі не просто праці, але праці творчої. Відповідно, життєдіяльність творця стає фундаментом соціально-політичного устрою, вимагаючи адекватного підкріплення на ціннісно-смысловому рівні. Але для творчості соціокультурні питання – тим більше аж ніяк не елемент одного з рівнів надбудови, а внутрішній кістяк сутності стану та динаміки суспільства. Усвідомлена громадянськість виступає безпосереднім чинником перебудови і розвитку, сприяючи самодисципліні регулювання творчої активності у праці і у владі/управлінні. Таким чином, якість соціокультурної тканини виходить на перший план. Це вимагає системних політико-економічних змін. Але не тільки. Змінюються спосіб життя, домінуюча система цінностей, що своєю чергою по-новому ставить питання як задач, так і засобів ефективних освіти, виховання, управління. Тотальна кризисність глобального ядра життєустрою (а також його мистецького, квазінаукового і ідеологічного відображення) проявилася в повсякденних протестних голосуваннях. Пароксизм лютого неприйняття і відкидання об'єктивної логіки історії виявляють розбіжність її з егоцентричним інтересами фаворитів минулого. Різко посилюються теоретичні і практичні пошуки альтернатив: місце національного консенсусу заміщають нові праві і ліві, «деідеологізовані» «зелені» (часом тісно пов'язані наддержавними структурами, що надають гранти, лобіюють американські інтереси і перешкоджають розвитку національних науково-промислових комплексів). Відповідно, діапазон громадських та індивідуальних переваг стає вагомим фактором підсумків змін. Зокрема, інформаційна складова частини конкурентної війни за ринки збільшує свій вплив на результати суперництва. Тим часом, за рівнями інформаційних потоків і фактологічних інтерпретацій непорушно даністю виступають базові ціннісно-смыслові комплекси культурно-цивілізаційних світів, методи інформаційних маніпуляцій зростають з кібервозможностями. При цьому можуть діяти різноманітні варіанти поведіння / погашення вогнищ критичності (наприклад, шляхом апеляції до емоцій, міфічного світосприйняття, високих ідеалів і ін.). Соціальна спадщина, історична пам'ять вибірково і дискретно фіксують те, що відбувається (може бути), перемішуючи знання з ілюзіями. Обмеження і переваги в сприйнятті як реального світу, так і віртуальної реальності створюються особливостями світогляду і сутнісних сил, стійкі комбінації яких і закріплюються ціннісно-смысловими комплексами.

Влада Ідеалу, як і раніше, велика (хоч і залежить від конкретного психотипу), ось тільки загребувані інгредієнти ідеального суттєво змінюються. Страх і невігластво – невід'ємні елементи пропагандистського

оформлення конвеєра провокацій. Постановочні зйомки і сконструйовані судження, широке застосування правдоподібності в соціальних мережах – важливі ресурси впливу на суспільну свідомість. Відповідно, зберігається необхідність і в огорожі від спроб злісної фальсифікації інформаційного простору, і дієвого попиту на вірно сказане. Разом із тим очевидно, що майстри піару безпосередньо впливають не на саму реальність, а на її сприйняття, інтерпретацію, пропонуючи маски дійсності. Тим часом, спроби винесення сутності зовні людини свідомо ведуть до нарощування і підвищення витонченості відчужують сил. Причому діапазон ресурсно-методологічних, техніко-технологічних і політико-економічних можливостей безупинно зростає. Уже кіберзалежність народжує проблеми як захисту від посягань у цифровій сфері на критичні інфраструктури, так і інформаційного суверенітету. Зокрема, змінюється конфігурація інформатак через медійний простір на розуми і душі людей, їх базові ціннісно-сміслові комплекси. Як відомо, мета маніпулятивних дій – це забезпечення трансформації поведінки (індивідуального і соціального) без прямого примусу. Зісковзування в новий стійкий соціально-психологічний стан спрощується опосередковуванням інформаційного впливу використанням почуттів задоволення, самовдоволення, гордості – «обману, що підносить нас». Використання підстроювання до ментальних характеристик і поведінкових особливостей спрощує входження в резонанс зі свідомістю об'єкта інформаційного впливу і введення його в зручний для навіювання стан. Для різних верств (активістів, еліти та ін.) можуть бути приготовані окремі опції. Навіювання може ініціювати самонавіювання, приводячи до переформатування глибинних структур особистості, коли люди, зберігаючи і реалізуючи здатність до пошуку, творчості, здійснюють вже не свою волю, не свій план життєдіяльності. Заміна свого чужим дозволяє впливати на процес заміщення базових ціннісно-сміслових комплексів. У процесі здійснення трансформацій злитість, сорезонування, взаємопереплетення і опосередкованість різноякісних характеристик і підходів ускладнює розрізнення причинно-наслідкових зв'язків. Та й станом взаємозалежності абсолютно різних, але корелюють один з одним до повної неподільності факторів і динамік, ускладнюється роздільне їх сприйняття. Соціальні суб'єкти по-різному підходять до розуміння історичного процесу через те, що кожен із них має свої власні психологічні і фізіологічні характеристики, аксіологічні і світоглядні установки. Така ситуація закономірна за своїм характером, бо в дійсності історичний досвід представляє не тільки близькість, поєднання людських позицій, але і їх протиставлення, зіткнення, тобто йдеться про переплетення різних тенденцій, що перехрещуються або відштовхуються в розумінні та підсвідомості людей і сприяють накопиченню суспільного та індивідуального досвіду.

Висновки і пропозиції. Відповідно, за своєю природою ціннісно-смісловий аспект самосвідомості – важлива частина ідентичності,

а тому і напрямом, з одного боку, забезпечення інформаційного суверенітету, з іншого – підривної діяльності. «Зараження суспільства пасіонарністю» передбачає не тільки для кожного олюднення суспільних відносин, а й, перш за все, для представників еліти – підвищення рівня моральності (аж до жертвовності) для здійснення управління не за формулою «чини так», а у варіанті «чини так, як я». І проблема не в наявності в людини біофізіологічних потреб, а в їх соціокультурному гіпертрофуванні з метою маніпулювання індивідуальною та суспільною свідомістю, оскотинення людини і суспільства, полегшення керування натовпом «заряджених» на найпростіші рефлекси і редукацію до «хліба і видовищ» наших днів. Причому смисли життєдіяльності: людської і культурно-цивілізаційних світів – визначають спрямованість, темпи, форми і черговість трансформації їх конкретних характеристик, але самі проявляють себе як сторона ціннісного сприйняття навколишнього. Ціннісні ієрархії і життєві смисли невід’ємні один від одного і постійно взаєморезонують. Відповідно, ціннісно-смыслові комплекси діють разом: з одного боку, цінності забарвлюють характер і спрямованість смислів, з іншого – вони наповнюють змістом дії, визначаючи спрямованість інтересу як пізнавального, так і конструктивного. Різноманіття соціокультурних репрезентацій шляхом формування ціннісно-смыслових комплексів забезпечує не тільки ядро культурно-цивілізаційного світу і формування саморегулюючих механізмів, вкорінених у традиціях, нормах і механізмах соціальних успадкування і пам’яті, а й ставлення до шляхів, етапів і черговості можливих соціально-політичних перетворень. А перехідний період надає шанс. Але якщо потенційно сприятлива закономірність не використовується, то шанс не просто не втрачається; він переходить до іншого (часто до суперника). Підсумок є неочевидним, перемога коливається. А конфігурація вразливостей і переваг (кожного і командних) оголює чергову «слабку ланку». І справа не тільки в суб’єктах вибору, а й у вирощуванні комплексу умов сприятливого вибору. У всесвітньому масштабі посилюється розкол за ціннісними лініями з виходом на класові, расові, релігійні тощо аспекти розщеплення. Світогляд кожного випробовується на міцність кардинальністю змін, що відбуваються. Стійкість і гнучкість підходів балануються морально-духовним кістком особистості та суспільства.

Список використаної літератури

1. Шилов В.В., Семёнова М.Н., Сергеева Т.Н. Ценностные ориентации двух поколений. *Власть*. 2016. Т. 24. 2. С. 141–149.
2. Шедяков В.Е. Ценности как феномен общественного сознания. *Теоретические проблемы развитого социализма*: Тез. Всесоюз. конф. Секция 4. Москва, 1984. С. 27–30.
3. Шедяков В.Е. Базовые ценностные ряды в развитии культурно-цивилизационных миров. *Multidisziplinäre Forschung: Perspektiven, Probleme und Muster*:

der Sammlung wissenschaftlicher Arbeiten «ΛΟΓΟΣ» zu den Materialien der I intern. Wissenschaf.-prakt. Konferenz, Wien, 2021. B. 1. S. 170–171. DOI 10.36074/logos-09.04.2021.v1.59

4. Шедяков В.С. Ціннісно-сміслові комплекси як фактор антропосоціогенезу. *Гілея*. 2014. Вип. 89 (№ 10). С. 214–224.

5. Шедяков В.Е. Ценностные корреляты элиты и среднего класса: к вопросу о субъектности модернизационных процессов в регионах. *Регионы в современном мире – 2014*: матер. Междунар. научно-практ. конф. Пермь, 2014. С. 26–29.

6. Данилкова М.П. Система ценностей личности. *Идеи и идеалы*. 2011. № 3. С. 88–93.

7. Лавров С.В. О праве, правах и правилах. *Коммерсантъ*. 28.06.2021. С. 1.

8. Шедяков В.Е. Информационное поле в пространстве жизни. *Topical Issues, Problems and Prospects of Development of Humanitarian Knowledge in Modern Information Space: National and International Aspects*: Collection of scient. works / ed. by M. Zhurba. 2021. Issue 11. P. 13–17.

9. Шедяков В.Е. Информационная сторона отстаивания суверенитета государства и прав человека. *Problemas y perspectivas de la aplicación de la investigación científica innovadora: Colección de documentos científicos «ΛΟΓΟΣ» con actas de la Conf. Intern. Científica y Práctica, Panamá, 2021*. P. 146–148. DOI 10.36074/logos-11.06.2021.v1.44

10. Шедяков В.Е. Цифровизация социального пространства и качество общественных коммуникаций. *The European development trends in journalism, PR, media and communication*: Proceed. of Intern. Scient. and Pract. Conf. Wloclawek, 2021. P. 23–26. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-042-1-5>

11. Aronson E., Pratkanis A.R. Age of Propaganda: The Everyday Use and Abuse of Persuasion. New York : W.H. Freeman and company, Holt Paperbacks, 2001. 432 p.

12. Шедяков В.Е. Ресурсний потенціал методології: піар в соціальному просторі. *Розбудова іміджу інститутів сектору безпеки України: viribus unitis*. Київ ; Женева ; Луганськ : Янтар, 2013. С. 76–117.

13. Luttwak E.N. Strategy. The Logic of War and Peace. Cambridge : Harvard University Press. 283 p.

14. Shedyakov V. Strategy of forces transformations: moral-spiritual bases of socio-economic changes. *Theoretical and practical aspects of the development of the European Research Area / scient. ed. & project dir. A. Jankovska*. Riga : Baltija Publishing, 2020. P. 1–26. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-588-53-2-30>

15. Шедяков В.Е. Формирование умного общества и расширение оснований контрманипулятивных практик. *Час вибору: виклики інформаційної епохи / заг. ред. О.А. Івакіна, Д.В. Яковлева*. Одеса : Гельветика, 2016. С. 196–216.

16. Савин Л.В. Новые способы ведения войны: как Америка строит империю. Санкт-Петербург : Питер, 2016. 352 с.

17. Шедяков В.С. Здійснення бажаних трансформацій соціально-інформаційних систем: постсучасні методологія та онтологія. *Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони*. 2013. № 1 (16). С. 80–87.

18. Шедяков В.С. Боротьба смислів і протистояння стратегій: регіонально-цивілізаційний вимір. *Політичний менеджмент*. 2012. № 3. С. 31–42.

19. Зотова К.В. Установка как социологический индикатор групповой регламентации. *Вестник Тамбовского университета*. Сер.: Гуманитарные науки. 2006. № 3-1. С. 234–238.

20. Шедяков В.Е. Социальный уровень информационного влияния: стратегическая культура и управленческие композиции. *Social sciences: development prospects in countries of Europe at the beginning of the third millennium*. Riga : Baltija Publishing, 2018. С. 157–174.

Shedyakov V. Ye. Value-sense complexes in the information confrontation

The reality of sovereignty is determined not only by making decisions in accordance with national interests, but also by filling public life with values and senses formed by tradition, social heritage and the historical experience of one's cultural and civilizational world. The complexity of strengthening and defending sovereignty increases sharply with the rise in the permeability of borders, primarily by methods of "quiet pressure" through information channels (for example, social networks, global media, etc.). Thus, the current practical-theoretical situation ensures the relevance of the topic of the article. Its subject is value-sense complexes as a factor of information confrontation. The applied methodology of research and presentation includes the unity of concrete-historical and abstract-theoretical study. The importance of value-sense complexes for the realizing and results of information confrontation is associated with the nature of the values and senses. The growing role of value-sense complexes in social self-regulation is natural during the transitional inter-paradigm period and reflects the essence of post-globality. Creativity moving to the core of the social wealth as a realization of the complex of personality giftedness strengthens the emphasis on the socio-cultural and moral-spiritual dimensions of the life of the ecumene. This increases the potential of the social level of information impact. Accordingly, the opportunities and risks of information sovereignty are growing, drawing public attention to information strategies. At the same time, the potential for counter-manipulation bases is expanding. The realization of not only negative, but also positive forms of removing the outdated political form, naturally, requires a return from attempts at practical dismantling and theoretical rejection of the basic value-sense complexes of cultural and civilizational worlds to re-actualizing the reliance on them and, therefore, efforts to revive them. Maintaining a balance of tactics and strategy is an important condition for the successful realization of reforms.

Key words: value-sense complexes, information interaction, information pressure, counter-manipulations.